

12ο ΣΥΝΕΔΡΙΟ

της Ελληνικής Ψυχαναλυτικής Εταιρείας

Ομιλία

Αμφισεξουαλικότητα

Marilia Aisenstein

Η αμφισεξουαλικότητα είναι μια έννοια που εισήχθη από τον Wilhelm Fliess το 1896. Κατέστη κεντρική έννοια στο έργο του Freud ο οποίος, το 1899, είχε σχεδιάσει να γράψει ένα άρθρο με τον τίτλο On human bisexuality [Περί της ανθρώπινης αμφισεξουαλικότητας], αλλά δεν είδε ποτέ το φως της ημέρας. Στο βιβλίο του, Woodrow Wilson: A Psychological Study (Freud & Bullitt, 1967), δηλώνει, παρ' όλ' αυτά, ότι "το να γεννηθεί κανείς αμφισεξουαλικός είναι τόσο φυσιολογικό όσο το να γεννηθεί κανείς με δυο μάτια · ένα αρσενικό ή ένα θηλυκό χωρίς το στοιχείο της αμφισεξουαλικότητας θα ήταν τόσο μη ανθρώπινο όσο κύκλωπας" (σ. 64). Ο Freud κάνει λόγο για το "να γεννηθεί κανείς αμφισεξουαλικός" αλλά απορρίπτει την βιολογική βάση την οποία ήθελε ο Fliess να αποδώσει σε αυτήν την έννοια.

Για τον Freud, η αμφισεξουαλικότητα είναι ψυχική και φυσικό επακόλουθο της ιδέας του για την απώθηση. Η αναλογία της, από την άλλη, είναι ιδιοσυστατική. Έτσι, στο Dostoiienki and parricide [Ο Ντοστογιέφσκι και η πατροκτονία], ο Freud (1928b) διατυπώνει την άποψη ότι "μια ισχυρή έμφυτη αμφισεξουαλική προδιάθεση γίνεται μια από τις προϋποθέσεις ή ένας από τους παράγοντες που ενισχύουν την νεύρωση" (σ. 184). Να γιατί νομίζουμε ότι είναι ενδιαφέρον να επιστρέψουμε στην αμφισεξουαλική επένδυση του παιδιού από τους γονείς και, επομένως, στο ζήτημα των ταυτίσεων. Η πρώτη ταύτιση πριν από την επιλογή αντικειμένου είναι, τόσο για τα αγόρια όσο και για τα κορίτσια, η ταύτιση με τον πατέρα της προσωπικής προΐστορίας.

Η ταύτιση είναι γνωστή ως η πρωιμότερη έκφραση ενός συναισθηματικού δεσμού με ένα άλλο πρόσωπο. Παίζει έναν ρόλο στην πρώιμη ιστορία του Οιδιποδίου συμπλέγματος. Ένα μικρό αγόρι θα έχει ένα ειδικό ενδιαφέρον για τον πατέρα του · θα ήθελε να μεγαλώσει σαν κι αυτόν και να γίνει σαν κι αυτόν και να πάρει την θέση του παντού...Αυτή η συμπεριφορά δεν έχει τίποτα να κάνει με μια παθητική στάση προς τον πατέρα του · αντίθετα, είναι τυπικά ανδροπρεπής. Ταιριάζει πολύ καλά με το Οιδιπόδιο σύμπλεγμα για το οποίο προετοιμάζει τον δρόμο. (Freud, 1921c, σ. 105).

Αν και είναι ευρέως γνωστό και σαφές για τα αγόρια, αυτή η ταύτιση υπάρχει, επίσης, και στις γυναίκες και βρίσκεται στην απαρχή του ιδεώδους του εγώ συνδεόμενη με το υπερεγώ, το οποίο και αυτό, στην ουσία, συγκροτείται από ταυτίσεις με το πρώιμα γονικά αντικείμενα. Ο σχηματισμός του γυναικείου υπερεγώ καθίσταται πιο πολύπλοκος από την διπλή θέση του πατέρα ως ο αρχικός σαγηνευτής αλλά και ως ο εγγυητής του νόμου. Αργότερα, το κορίτσι μπορεί να εγκαταλείψει την οιδιποδιακή έλξη της για τον πατέρα της αφού τον κατέχει μέσα από ταυτίσεις. Θα παρουσιάσω δυο κλινικές περιπτώσεις.

BIBLIOGRAPHIE:

- Aisenstein, M. (2005). The non-désir d'enfant. In: R. Frydman & M. Trèves (Eds.), *Rêves de femmes*. Paris: Odile Jacob.
- Aisenstein M. (2012). A particular form of paternal identification in women. *Psychoanalytic Quarterly*, 81: 17–37.
- David, C. (1992). *La Bisexualité psychique*. Paris: Payot.
- Freud (1912–13). *Totem and Taboo*. *S.E.* 13: 1–161.
- Freud (1921c). *Group Psychology and the Analysis of the Ego*. *S.E.* 18: 65–143.
- Freud, S. (1924d). The dissolution of the Oedipus complex. *S.E.* 19: 173–179.
- Freud, S. (1928 [1927]). Dostoievski and parricide. *S.E.*, 21: 177–196.
- Freud, S. & Bullitt W. (1967). *Woodrow Wilson: A Psychological Study*. Boston, MA: Mifflin.
- Green, A. (1973). The neuter gender. In: *Life Narcissism, Death Narcissism*, trans. A. Weller (pp. 158–169). London: Free Association Books, 2001.
- Green, A. (1983). The dead mother. In: *Life Narcissism, Death Narcissism*, trans. A. Weller (pp. 170–200). London: Free Association Books, 2001.
- Masson, J. M. (Ed) (1985). *The Complete Letters of Sigmund Freud to Wilhelm Fliess, 1887–1904*. Cambridge, MA: Belknap.

12ο ΣΥΝΕΔΡΙΟ
της Ελληνικής Ψυχαναλυτικής Εταιρείας

Ομιλία

Αυγή Σακετοπούλου

**Κανονιστικά και μη κανονιστικά φύλα :
εμφύτευση, εισβολή και βαθμοί ελευθερίας**

Αυτή η παρουσίαση βασίζεται σε διαφορετικές θεωρητικές ψυχαναλυτικές παραδόσεις όπως και σε έξω-αναλυτικές θεωρίες προκειμένου αφενός να διερευνήσει κάποιους τρόπους με τους οποίους συντάσσεται το κανονιστικό φύλο [gender] και αφετέρου να προτείνει κάποιες πιθανές οδούς που αφορούν στην σύνταξη κάποιων trans φύλων. Αντλώντας από το μεταψυχολογικό σώμα των θεωριών του Freud, του Laplanche και της Aulagnier, από τις θεωρητικές παρεμβάσεις των σύγχρονων σχεσιακών ψυχαναλυτών όπως είναι ο Corbett, η Dimen, η Harris, η Goldner, και ο Hansbury, όπως και από τις κριτικές συμβολές θεωρητικών του φεμινισμού και των queer θεωρητικών όπως η Butler, η Berlant, ο Foucault, ο Munoz, και η Salamon, υποστηρίζω ότι το φύλο είναι μια μεταφραστική δυνατότητα (Laplanche) η οποία είναι πάντοτε εκ των προτέρων περιορισμένη από τα πλαίσια των υπαρχόντων λογοθετικών δομών. Το φύλο αναζητά, και σε όλες τις μορφές του εν μέρει και πάντα αποτυγχάνει, να μορφοποιήσει τα πλεονάσματα του παιδικού σεξουαλικού.

Όλα τα φύλα, τόσο στο εύρος των ευχαριστήσεων τους όσο και στο βάθος των ταπεινώσεων τους, συνίστανται μέσα από τις αλληλοσυνεπαγωγές του ενδοψυχικού,

του οικογενειακού και του κοινωνικού. Οι πρώιμες αντικειμενοτρόπες σχέσεις, δρώντας εξ' ορισμού κάτω από την αιγίδα του κοινωνικού, λειτουργούν ως αγωγοί αυτού το οποίο είναι ευρέως ευανάγνωστο και αποδεκτό. Από μια ψυχαναλυτική οπτική, αυτό έχει σημαντικές συνεπαγωγές όσον αφορά στο τι θα καταστεί και στο τι δεν θα καταστεί δυνατό να αναπαρασταθεί ψυχικά, στο τι θα μπορέσει και στο τι δεν θα μπορέσει να αποκρυσταλλωθεί σε εμπειρίες που θα αποτελέσουν αντικείμενο σκέψης (ή που θα μπορέσουν να στερεοποιηθούν ως στοιχεία της ταυτότητας), όπως και στο τι θα τεθεί υπό κράτηση στις εσοχές του μη αναπαραστημένου ασυνειδήτου. Αυτές οι διαδικασίες είναι σημαντικές τόσο σε σχέση με την δόμηση του ψυχισμού γενικότερα όσο και στην διαμόρφωση του φύλου πιο συγκεκριμένα.

Εφ'όσον τα κανονιστικά φύλα αποτελούν τις πιο αναγνωρίσιμες και εδραιωμένες μεταφράσεις του παιδικού σεξουαλικού, δεν θα πρέπει να μας εκπλήσει το ότι αποτελούν και την πλειοψηφία των μορφοποιήσεων φύλου στις Δυτικές κοινωνίες. Μέσω της έννοιας της εμφύτευσης από το έργο του Laplanche όμως, καλούμαστε να αναθεωρήσουμε το αξίωμα ότι οι κανονιστικές μορφές του φύλου -δηλαδή το διμερές φύλο, και τα φύλα που ακολουθούν την μορφολογία του σώματος- είναι οι μόνες υγιείς εκφάνσεις του φύλου, όπως επίσης και την αντίληψη ότι είναι φυσιολογικές με την έννοια ότι προϋπάρχουν του αντικειμένου. Η ψυχική διεργασία της εισβολής θα μας βοηθήσει να δούμε τα μη κανονιστικά φύλα όχι ως παθολογικές καταστάσεις που χρήζουν θεραπευτικής παρέμβασης, αλλά ως πιθανές και δημιουργικές απαντήσεις του υποκειμένου σε εισβολές από τα πρώιμα αντικείμενα. Από αυτήν την άποψη, τα μη κανονιστικά φύλα δεν αποτελούν παθολογία φύλου (gender pathology) αλλά, αντιθέτως, αντιπροσωπεύουν βαθμούς ελευθερίας στην προσπάθεια του υποκειμένου να δομήσει τον εαυτό του.

Βιβλιογραφία

Aulagnier, P. (2001). *The violence of interpretation: From pictogram to statement* (A. Sheridan, Trans.). Hove: Brunner-Routledge. (Original work published 1975).

- Berlant, L. & Edelman, L. (2014). *Sex, or the unbearable*. Durham: Duke University Press.
- Butler, J. (1990). *Gender Trouble: Feminism and the Subversion of Identity*. NY: Routledge.
- Butler, J. (1993). *Bodies That Matter: On the Discursive Limits of "Sex."* New York: Routledge.
- Corbett, K. (2008). Gender now. *Psychoanalytic Dialogues* 18, 838–856.
- Corbett, K. (2009). Boyhood femininity, gender identity disorder, masculine presuppositions, and the anxiety of regulation. *Psychoanalytic Dialogues*, 19, 353–370.
- Corbett, K. (2011a). *Boyhoods: Rethinking Masculinities*. New Haven: Yale University Press.
- Corbett, K. (2011b). Gender regulation. *Psychoanalytic Quarterly*, 80, 441–459.
- Dimen, M., & Goldner, V. (2005). Gender and sexuality. In *The American Psychiatric Association Publishing Textbook of Psychoanalysis*, ed. G.O. Gabbard, A.M. Cooper, & E.S. Person. Washington, DC: American Psychiatric Publishing, pp. 93–114.
- Dimen, M. (1991). Deconstructing difference; gender, splitting and transitional space. *Psychoanalytic Dialogues*, 1(3), 335-352.
- Dimen, M. (2014). Both given and made: Reply to Saketopoulou. *Journal of the American Psychoanalytic Association*, 62(5), 807-813.
- Fausto-Sterling, A. (2000). *Sexing the body: Gender Politics and the Construction of Sexuality*. NY: Basic Books.
- Freud, S. (1920). Psychogenesis of a case of homosexuality in a woman. SE, XVIII: 145-172.
- Freud, S. (1925). Some psychic consequences of the anatomical differences between the sexes, SE, XIX: 241-258.
- Goldner, V. (2011). Trans: Gender in Free Fall. *Psychoanalytic Dialogues*, 21: 159–171.
- Halberstam, J. (2005). *In a Queer Time and Place: Transgender Bodies, Subcultural Lives*. New York: NYU Press.
- Hansbury, G. (2011). King Kong and Goldilocks: Imagining transmasculinities through the trans-trans dyad. *Psychoanalytic Dialogues*, 21, 210–220.

- Hansbury, G. (2018). The masculine vaginal; working with queer men's embodiment on the transgender edge. *Journal of the American Psychoanalytic Association*, 65(6), 1009-1031.
- Harris, A (1991). Gender as contradiction. *Psychoanalytic Dialogues*, 1, 197-224.
- Harris, A. (2005). *Gender as Soft Assembly*. New York: Routledge.
- Laplanche, J. (2006). *Freud and the sexual: Essays 2000-2006* (J. Fletcher, J. House. & N. Ray. Trans.). NY: International Psychoanalytic Books.
- Laplanche, J. (2015). *The Temptation of Biology: Freud's Theories of Sexuality*. NY: The Unconscious in Translation. (translated by Donald Nicholson-Smith).
- Laplanche, J., & Pontalis, J. B. (1973). *The language of psycho-analysis* (D. Nicholson-Smith, Trans.). New York: W. W. Norton & Company. (Original work published 1967)
- Quinodoz, D. (1998). A fe/male transsexual patient in psychoanalysis. *International Journal of Psychoanalysis* 79, 95–111.
- Quinodoz, D. (2002). Termination of a fe/male transsexual patient's analysis: An example of general validity. *International Journal of Psychoanalysis*, 83, 783–798.
- Riviere, J. (1929). Womanliness as masquerade. *International Journal of Psychoanalysis*, 9, 303-313.
- Saketopoulou, A. (2011). Queer children, new objects: The place of futurity in Loewald's thinking. *DIVISION/Review*, January.
- Saketopoulou, A. (2014). Mourning the body as bedrock: developmental considerations in treating transsexual patients analytically. *Journal of the American Psychoanalytic Association*, 62(5), 773-805.
- Salamon, G. (2010). *Assuming a Body: Transgender and Rhetorics of Materiality*. New York: Columbia University Press.
- Salamon, G. (2018). *The Life and Death of Latisha King: A Critical Phenomenology of Transphobia*. NY: NYU Press.
- Suchet, M. (2011), Crossing Over. *Psychoanalytic Dialogues*, 21: 172-191.

12^ο Συνέδριο

της Ελληνικής Ψυχαναλυτικής Εταιρείας

Ομιλία :

Ιχνηλατώντας μια «νεοσεξουαλική» ταυτότητα

Η σεξουαλική ταυτότητα δεν αναδύεται ακόπιαστα με έναν πανομοιότυπο φυσικό, απλό τρόπο καθώς εξελίσσεται ένα ανθρώπινο ον. Η δημιουργία της είναι αποτέλεσμα μιας ιδιαίτερης, σκληρής, ανελέητης μάχης που επισυμβαίνει στα τρίςβαθα του ψυχισμού, δίχως συνήθως να την συνειδητοποιεί το ίδιο το υποκείμενο. Τις περισσότερες φορές, αυτή η ταυτότητα, προσπαθεί να γαληνέψει ένα βαθύ άγχος και να τιθασεύσει ένα πολύ ισχυρό καταστροφικό δυναμικό με μια σειρά από αναπόφευκτες και καταναγκαστικές ερωτικές πράξεις, οι οποίες έχουν πολλαπλούς αποδέκτες.

Μέσα από το κλινικό υλικό μιας αναλυτικής περίπτωσης γίνεται μια προσπάθεια ιχνηλάτισης των αρχών, της πορείας μιας «νεωτερικής» σεξουαλικότητας, αλλά και των στοχεύσεων και των δυσκολιών που αναφύονται στην ψυχαναλυτική εργασία. Καθώς εκτυλίσσονταν η ψυχαναλυτική εργασία ξεπρόβαλλε μια πολυκύμαντη σεξουαλική ζωή με πολλαπλές διαστροφικές εκφράσεις, ήδη από το τέλος της εφηβείας του, καθώς και μια σειρά από περιπλανήσεις σε ουσίες. Ωστόσο πίσω από μια ξέφρενη, αρκετές φορές, ζωή διακρινόταν ένας ψυχικός άξονας με αξιοθαύμαστη ανθεκτικότητα και δυναμικότητα αλλά και ιδιότυπη αθωότητα, που στήριξαν την θεραπευτική προσπάθεια.

Στην πορεία της θεραπείας, πέρα από την επεξεργασία βασικών αμυντικών στρατηγικών (διάψευση, διχοτόμηση, εξιδανίκευση, αντεστραμμένη εκδραμάτιση, προβολικά στοιχεία κα.), την προσπάθεια μεταβολισμού τραυματικών στοιχείων και την αναμέτρηση με την αναγνώριση της ετερότητας, ξεχώρισαν μια σειρά από στοιχεία που αφορούσαν:

- Στην σημασία της γενεαλογικής κληρονομιάς και την ιδιαίτερη σύνθεση των γονεϊκών μορφοειδών (όπως τουλάχιστον εκείνος τα προσέλαβε). Ένα κεντρικό στοιχείο ήταν η παρουσία του θανάτου και των απωλειών που σκίαζαν τη ζωή τους, αλλά και ο τρόπος που ένιωθε ότι βίωναν την δική τους σεξουαλικότητα.
- Στην θέση που κατείχε ο ασθενής μέσα στον οικογενειακό αστερισμό και οι προσδοκίες και τα ιδεώδη με τις οποίες καλούνταν να αναμετρηθεί.

- Στην ποιότητα των σχέσεων του με το πρωταρχικό αντικείμενο. Σχέσεις που παρουσιάζονταν ως έντονα διεγερτικές και διόλου ανακουφιστικές που «διακόπηκαν» απότομα και αναπάντεχα με τον ερχομό άλλων αδελφών.
- Στην «αποκάλυψη» της νεοσεξουαλικής εκδοχής, στην εφηβεία του, ως τον προσφορότερο τρόπο για να διαφυλάξει την ύπαρξη και την ανεξαρτησία του.
- Στις σημασίες που φώλιαζαν στα σεξουαλικά σενάρια που επέλεγε, μέσα από τα κρυπτογραφημένα στοιχεία που εμπειρίχαν.
- Στον τρόπο δόμησης των ψυχικών υποσυστημάτων ιδιαίτερα του Υπερεγώ (παραφθορές στην αξιολόγηση της πραγματικότητας κα.) στις συναισθηματικές ποιότητες που κυριαρχούσαν (άγχος, εγκλωβισμός ανάμεσα στην τρυφερότητα και την συντριβή, ένας ιδιότυπος κυνισμός, στοιχεία αποσυναισθηματοποίησης κα.) καθώς και την ποιότητα της αναπαραστατικής λειτουργίας (που σε κάποια πεδία κυριαρχούσε ένα στοιχείο φτώχειας και έμοιαζε με επιμελημένα επαναλαμβανόμενη σκηνοθεσία).
- Στα ελλείμματα και την απαξίωση που βίωνε ως προς την σωματική του εικόνα (κενές ζώνες), αλλά και στην συνεχή προσπάθεια ώστε στις σεξουαλικές του αναζητήσεις να είναι το αντικείμενο και όχι η πηγή της ενόρμησης και να αποζητά σχεδόν την εργαλειοποίηση του εαυτού του.
- Κατά την θεραπευτική διαδικασία αναδείχθηκε η κεντρική σημασία που είχε το γεγονός να έρθει αντιμέτωπος με την «άλλη» ζωή του, ώστε να συγκροτήσει μια συνεκτική ιστορία της προσωπικής του πορείας. Ιδιαίτερα η διερεύνηση των στιγμών από τις οποίες «απέρρευε» η διαστροφική λύση, γεννούσε σημαντικές εντάσεις. Η διατήρηση του πλαισίου, η αντοχή στις επιθέσεις και η προσφορά προσεκτικά οργανωμένων κατασκευών είχαν ιδιαίτερη αξία για την διατήρηση και την εκτύλιξη της ψυχαναλυτικής θεραπείας καθώς και την ψυχικοποίηση των σωματικών – αισθητηριακών δεδομένων.

Βασικοί στόχοι της θεραπευτικής διαδικασίας ήταν :

- Η προσπάθεια να αποκτήσει ο αναλυόμενος μια πιο πλούσια, ψυχικά, ζωή πολύ λιγότερο υποταγμένη σε συνθήκες, τις οποίες δεν μπορούσε να ελέγξει.

- Αναζωπύρωση της συνθετικής και δημιουργικής δυνατότητας και η ανάδειξη γνήσιου ενδιαφέροντος για τους άλλους.
- Η κατάκτηση μιας πολύμορφης, πολύχρωμης σεξουαλικότητας με ολικά αντικείμενα που θα μπορούσε να του προφέρει κάποια σιγουριά και ικανοποιήσεις.

Όμως αυτή η προσπάθεια ανακίνησε ισχυρά συναισθήματα φθόνου, οργής, ντροπής, θλίψης και σύγχυσης. Τα μεταβιβαστικά και αντιμεταβιβαστικά δυναμικά που αναπτύχθηκαν ήταν ιδιαίτερα έντονα και απαίτησαν πολύ προσεκτικούς χειρισμούς. Ο αναλυτής έγινε το αντικείμενο πολύ έντονων επιθέσεων και προκλήσεων ώστε να εκτιμηθεί η δυνατότητα του να τις αντέξει και να τις μεταβολίσει ώστε να αναδομηθεί η πατρική λειτουργία. Μόνο μέσα από αυτήν την διεργασία μπόρεσε να οργανώσει ένα συμβολικό προτείχισμα και αγκυροβόλιο απέναντι στο απειλητικό μητρικό μορφοείδωλο και την απειλητική διάσταση της θηλυκότητας που αυτό αντιπροσώπευε.

ΚΩΣΤΑΣ ΜΠΑΖΑΡΙΔΗΣ

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ

ΑΝΑΦΟΡΕΣ

Freud, S. (1905). Τρία δοκίμια για την θεωρία της σεξουαλικότητας.

Ελλ. μτφ. εκδ. ΕΠΙΚΟΥΡΟΣ

Freud, S. (1919) Δέρνουν ένα παιδί. Ελλ. μτφ. εκδ. Principia

Freud, S. (1924) Το οικονομικό πρόβλημα του μαζοχισμού. Ελλ. μτφ. εκδ. ΕΠΙΚΟΥΡΟΣ

Freud, S. (1927) Φετιχισμός Ελλ. μτφ. εκδ. ΕΠΙΚΟΥΡΟΣ

Gillespie w.h. (1956) The general theory of sexual perversion (I.J.PsA, 37:396-403)

J.P. Jimenez και R. Mognillansky (ed) (2011): Clinical and Theoretical aspects of Perversion, ed Karnac

Kahn, M.M.R (1979): Alienation in Perversions, London, Hogarth Press and the Institute of Psychoanalysis

Chasseguet – Smirgel J. (1985) Creativity and Perversion ed. Free Association Books

Mac Dougall, J: Χίλια και ένα πρόσωπα του έρωτα. Ελλ. μτφ. ΝΕΦΕΛΗ (2011).

Stein, Ruth (2005) “Why Perversion?” (I.J.PsA 86:775-800).

Parssons M (2000) “Sexuality and Perversion” (I.J.PsA, 81:37-49)

Stoller, R (1985) Observing the Erotic Imagination (N. Heaven, CT: Yale Univ. Press)

Perelberg R.J (2014) «Χτυπούν έναν πατέρα» (ελλ. μτφ Ετήσια Ελληνική έκδοση I.J.PsA)

Ομιλία :

ΓΟΝΕΙΚΟΤΗΤΑ ΣΕ ΟΜΟΦΥΛΟΦΙΛΑ ΖΕΥΓΑΡΙΑ ΚΑΙ ΨΥΧΙΚΗ ΑΜΦΙΦΥΛΙΑ

Δέσποινα Ναζίρη

Οι νέες τεχνικές Ιατρικώς Υποβοηθούμενης Αναπαραγωγής (ΙΥΑ) καθώς και η εξέλιξη των ηθών έχουν συμβάλει στην ανάδυση νέων μορφών γονεϊκότητας μεταξύ των οποίων εκείνης των ομοφυλόφιλων γυναικών και ανδρών που διεκδικούν ένα «δικαίωμα σε παιδί», και έχουν οδηγήσει σε μια διάσπαση των βιολογικών, ψυχολογικών, νομικών και κοινωνικών διαστάσεων που συνθέτουν την πατρική και της μητρική λειτουργία. Έχουν προκαλέσει έτσι μια ολόκληρη σειρά διερωτήσεων σχετικά με το ψυχοσεξουαλικό γίνεσθαι τόσο των ενήλικων ομοφυλόφιλων που επιλέγουν να επενδύσουν στη δημιουργία οικογένειας που συνεπάγεται απαραίτητα την παρέμβαση ενός τρίτου όσο και των παιδιών που θα μεγαλώσουν μέσα σε έναν ιδιαίτερο, σε φαντασιακό επίπεδο, οικογενειακό αστερισμό. Αυτές οι διερωτήσεις που συνιστούν μια πολύ σημαντική πρόκληση για τους σημερινούς ψυχαναλυτές, αναπτύσσονται κατά πρώτο λόγο γύρω από μια προβληματική που αφορά την διαλεκτική « ψυχική αμφιφυλία / διαφορά των φύλων » και επερωτούν συνεπώς τις διεργασίες της συγκρότησης της ταυτότητας φύλου και της επιλογής σεξουαλικού αντικειμένου.

Στηριζόμενοι στο κλινικό υλικό κλινικών ερευνών που έχουμε πραγματοποιήσει τόσο με ζευγάρια γυναικών, όσο και με ζευγάρια ανδρών, θα προσπαθήσουμε να δείξουμε πώς η επιθυμία απόκτησης παιδιού συγκαλεί τις εγγραφές των σχέσεων των μελλόντων γονέων με τους δικούς τους γονείς, τις αναπαραστάσεις των ρόλων του πατέρα, της μητέρας, τις οπτικές τους για την μητρική λειτουργία και για την πατρική λειτουργία· όλα αυτά με υπόβαθρο την ενεργοποίηση της πρωταρχικής σκηνης και των παιδικών σεξουαλικών θεωριών. Θα προσπαθήσουμε έτσι να στηρίξουμε την υπόθεση σύμφωνα με την οποία, στα ομόφυλα ζευγάρια, οι αμφίφυλες ταυτίσεις κινητοποιούνται ιδιαίτερος χάρη στην προοπτική της γονεϊκότητας δεδομένου ότι οι αμφίφυλες φαντασιώσεις φαίνεται να κυκλοφορούν με μεγαλύτερη ελευθερία, καθότι αποδεσμευμένες από οποιαδήποτε ανατομική αναφορά ή κοινωνικά προκαθορισμένο έμφυλο ρόλο.

Πιο συγκεκριμένα, μέσω της ανάλυσης του λόγου λεσβιών γυναικών που έχουμε ήδη συναντήσει στο πλαίσιο της κλινικής έρευνας, μπορέσαμε να διαπιστώσουμε ότι η εμπλοκή τους στη διαδικασία μετάβασης στη γονεϊκότητα, τις φέρνει αντιμέτωπες με μια κοπιώδη ψυχική διεργασία προκειμένου να διατηρήσουν μια εσωτερική συγκρότηση απέναντι σε ενίοτε οξείες συγκρούσεις αναφορικά με την ταυτότητα και τον σεξουαλικό προσανατολισμό τους. Το σχέδιο απόκτησης παιδιού και η προσφυγή σε έναν τρίτο δεν μπορούν παρά να προκαλέσουν σημαντικές αναδιευθετήσεις στην ψυχική οικονομία των δύο συντρόφων: φαίνεται, για παράδειγμα, ότι για τις γυναίκες που επέλεξαν να μην ζήσουν την μητρότητα στο σώμα τους, αποφεύγοντας ενδεχομένως τις πολύ ιδιαίτερες πτυχές του μητρικού θηλυκού που συνδέονται με την κατάσταση εγκυμοσύνης, η επιθυμία απόκτησης παιδιού μπορεί, παρόλα αυτά, να προωθήσει νέες ταυτισιακές δυνατότητες σε ότι αφορά τη θηλυκή παθητικότητα και τον ερωτογενή μαζοχισμό. Κάτι που μας οδήγησε να σκεφτούμε ότι, με την σπερματέγχυση από έναν δότη, οι αμφίφυλες ταυτίσεις των ομοφυλόφιλων γυναικών συναντούν τα όριά τους ως προς την αποδοχή του αρσενικού ενώ συνάμα διευρύνονται ως προς τη διάσταση του θηλυκού. Επιπλέον, και συχνά σε έναν δεύτερο χρόνο, με την γέννηση του παιδιού και την τριγωνοποίηση που εγκαθιδρύει, οι ρόλοι καθεμίας μπορούν να διαφοροποιηθούν και η αρσενική πτυχή να ανακτήσει την ευρωστία της στην άσκηση της πατρικής λειτουργίας και των ταυτίσεων που την υποβαστάζουν και που επιτρέπουν την άσκηση της λειτουργίας του τρίτου για το παιδί. Ως εκ τούτου, η ψυχική αμφιφυλία θα βρεθεί αντιμέτωπη με τα όριά της αλλά επίσης θα εκδιπλωθεί προς άλλες κατευθύνσεις, επιτρέποντας έτσι την επένδυση θηλυκών και αρσενικών, μητρικών και πατρικών θέσεων, με μια σημαντική ρευστότητα σε ορισμένες περιπτώσεις.

BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Biblarz, T., Stacey, D. 2010. "How does the gender of parents matter?" » *Journal of Marriage and Family*, 72 : 3-22.

Cournut, J. 1997. « Critique et éloge de la bisexualité. » In Fine A., Le Beuf D., Le Guen A., *Monographies de la revue française de psychanalyse. Bisexualité*, 3-47.

David, C. 1997. « Bisexualité psychique et bisexualité de comportement ». In *Monographies de la revue française de psychanalyse. Bisexualité*, ed. A. Fine, D. Le Beuf, A. Le Guen. Paris: PUF

Ehrensaft, D. 2010. « Quand parfois, pour faire un bébé, il faut être trois ou quatre, voire plus. L'attachement, l'individuation et l'identité dans les familles ayant eu recours à la procréation médicalement assistée », *Revue française de la psychanalyse*, vol. LXXIV, 1101 – 1123.

Ehrensaft, D. 2000. "Alternatives to the Stork: Fatherhood Fantasies in Donor Insemination Families", *Studies in Gender & Sexuality*, 1, 371-397.

Feld-Elzon, E. 2010. Homoparentalité – Bisexualité – Tiercéité. Impact du projet d'enfant et de l'IAD sur la bisexualité. *Rev. Belge Psychanalyse*, 56, 61-76.

Fogel G.I.,2006. « Riddles of masculinity : gender, bisexuality and thirdness.» *J. AmerPsychoanal. Assn.*, 54:1139-1163

Golse, B. 200. Le maternel et le féminin au regard de la bisexualité psychique, in Greiner G. (ed.). *Fonctions maternelle et paternelle*. Toulouse: Erès.

Naziri ,D. 2011. « Du droit à l'enfant au travail psychique de la parentalité : approche psychanalytique de la maternité lesbienne », *Cliniques Méditerranéennes*, 83, 109-124.

Naziri,D., Feld-Elzon, E. 2012. « Becoming a mother by AID within a Lesbian Couple: the Issue of the Third", *Psychoanalytic Quarterly*, 81, 683-711.

**12^ο Συνέδριο
της Ελληνικής Ψυχαναλυτικής Εταιρείας**

Ομιλία :

Αναζήτηση άγνωστων στοιχείων πέραν των αντιληπτών χαρακτηριστικών του ομόφυλου συντρόφου

«Το παιγνίδι της Τυφλόμυγας»;

Η παρούσα εργασία θα κινηθεί στη γραμμή της σκέψης του Freud για την Ομοφυλία. Θα γίνει μια σύντομη αναφορά στις βασικές θεωρητικές τοποθετήσεις του επί του θέματος, από την αλληλογραφία του με τον Fliess στον οποίο οφείλει και τη θεωρητική σύλληψη της εγγενούς αμφισεξουαλικότητας μέχρι την όψιμη εργασία «Ανάλυση περατούμενη - μη περατούμενη» η οποία αποτελεί ένα νοερό διάλογο με τον Ferenczi και όπου υπογραμμίζει την επίδραση του ποσοτικού παράγοντα. Θα αναδειχτεί η σταδιακή τροποποίηση κάποιων απόψεων του στην πορεία του έργου, η οποία συνδέεται με τις εκάστοτε θεωρητικές ενασχολήσεις και την αυξανόμενη κατανόησή του για τα πεπρωμένα της παιδικής σεξουαλικότητας. Εξετάζοντας διάφορες πτυχές της Ομοφυλίας συμπλήρωνε τις αρχικές του απόψεις προσθέτοντας νέες και αμφισβητώντας τις προηγούμενες, χωρίς όμως να τις αναθεωρεί. Άφησε το θέμα ανοιχτό προσφέροντας έρεισμα στους επιγόνους για να προχωρήσουν στην ανάπτυξη νεότερων απόψεων.

Είναι γνωστό ότι η ψυχοσεξουαλική ταυτότητα διαμορφώνεται μέσα από σύνθετες ψυχικές διαδικασίες. Η χάραξη διαφορετικών διαδρομών που οδηγούν στην ψυχοσεξουαλικότητα του ενήλικα και στην επιλογή σεξουαλικού συντρόφου ξεκινά από την πρώιμη παιδική ηλικία. Η πορεία συνδέεται δηλαδή με την πρωτογενή σχέση και τις τυχόν διαταραχές της. Έτσι στην αναζήτηση σεξουαλικού συντρόφου παρεισφρύνουν στοιχεία της ιστορίας του υποκειμένου και η έκβαση της επιλογής φέρει αποτυπώματα των ιδιαίτερα σημαντικών πρώιμων εμπειριών, των “fueros” που αναφέρει ο Freud (1896).

Όσον αφορά στην ομόφυλη επιλογή, η φύση της αναδείχτηκε ιδιαίτερα κατά την ανάπτυξη της θεωρίας του Ναρκισσισμού (1914). Εκεί ο Freud συνέδεσε την Ομοφυλία με τη ναρκισσιστική επιλογή αντικειμένου χρησιμοποιώντας ως πρότυπο την περίπτωση του Λεονάρντο ντα Βίντσι που είχε περιγράψει νωρίτερα (1910c).

Θα επικεντρωθούμε στο ζήτημα της επιλογής αντικειμένου και της σύνδεσης με την προβληματική του ναρκισσισμού. Ιδιαίτερη έμφαση θα δοθεί στην περίπτωση πρώιμων ναρκισσιστικών τραυματισμών, όπου το μέγεθος του τραυματισμού, του βάρους δηλαδή του ποσοτικού παράγοντα των ερεθισμάτων -είτε υπό τη μορφή της έλλειψης ή της υπερβολής- επιδρά στη διαμόρφωση της ψυχοσεξουαλικής ταυτότητας και προδιαγράφει άγνωστες αναζητήσεις στο σύντροφο, ομόφυλο ή ετερόφυλο. Θα παρουσιαστεί ο τρόπος που υπεισέρχονται και διαπλέκονται στην επιλογή αντικειμένου τα καίρια στοιχεία που αναφέρονται στην εργασία του Freud «Ψυχογένεση μιας περίπτωσης Ομοφυλοφιλίας σε γυναίκα» (1920). Πρόκειται για τις τρεις κατηγορίες χαρακτηριστικών που συνδέονται με την έκβαση της ομόφυλης επιλογής και όπου ο τύπος επιλογής αντικειμένου αποτελεί μια μόνον από τις τρεις κατηγορίες. Οι άλλες δύο είναι τα βιολογικά χαρακτηριστικά του φύλου και τα ψυχικά χαρακτηριστικά ή οι ανδρικές και θηλυκές στάσεις του. Οι τελευταίες αφορούν τόσο στο αντικείμενο της ενόρμησης όσο και στο υποκείμενο. Η έκβαση της επιλογής αντικειμένου θα εικονογραφηθεί μέσα από τους κανόνες του παιγνιδιού της «Τυφλόμυγας». Το ερώτημα είναι: τι άλλο αναζητά το υποκείμενο «στα τυφλά»;

Θεωρούμε ότι η έκβαση της ψυχοσεξουαλικότητας ως ομόφυλης –όπως ενδεχομένως συμβαίνει αντίστοιχα και με την ετερόφυλη – ενέχει διαστρωματώσεις τόσο προσυνειδητών όσο και ασυνειδητών αναπαραστάσεων Εαυτού και αντικειμένου/ων. Απαντώνται επίσης σημεία διασταυρώσεων ή προσμείξεις γνωρίσματος -σε διαφορετικό βαθμό- τόσο βιολογικών χαρακτηριστικών όσο και ψυχικών ιδιοτήτων που αφορούν και στα δύο φύλα. Είναι λοιπόν εύλογο ότι την επιλογή σεξουαλικού συντρόφου θα ακολουθήσει μια συνεχής προσπάθεια επανεύρεσης, επαναδιαπραγμάτευσης και επίλυσης μιας ελλοχεύουσας προβληματικής των σχέσεων με τα πρωταρχικά αντικείμενα και ιδιαίτερα με το πρώτο αντικείμενο της ενόρμησης.

Δυνητικά στην πορεία της ζωής του υποκειμένου ή κατά τη διάρκεια της αναλυτικής εργασίας, μπορεί να συμβεί μια μετακίνηση είτε προς την πλευρά της ετεροφυλίας σε ομόφυλους -ή της ομοφυλίας σε ετερόφυλους- που θα εξαρτηθεί, μεταξύ άλλων, από ενδεχόμενες τροποποιήσεις – λόγω σημαντικών εμπειριών- της κατανομής της λιβιδινικής ενόρμησης που απευθύνεται και στα δύο φύλα. Οπότε έκβαση της σεξουαλικότητας δεν μπορεί ποτέ να θεωρηθεί ως αμετάκλητη.

Με την παρουσίαση μιας κλινικής βινιέτας από την εργασία με έναν αναλυόμενο, θα αναδειχτούν και συζητηθούν κάποια ζητήματα που τον οδήγησαν σε αμφίφυλη ψυχοσεξουαλική ταυτότητα. Ωστόσο, υπογράμμισε ρητά την ομόφυλη επιλογή

συντρόφου που έφερε γνωρίσματα και των δύο φύλων (φυσικά και ψυχικά). Στη μεταβιβαστική- αντιμεταβιβαστική σχέση αναδύθηκαν οι ανεπάρκειες του πρωτογενούς αντικειμένου και η ελλιπής αλεξιερειστική του λειτουργία, στοιχεία που προκάλεσαν ρήξη στον πρώιμο ενορμητικό δεσμό. Ακολούθησαν κάποιες προσπάθειες του αναλυόμενου να κινηθεί προς την ανεύρεση ενός αντικειμένου διαθέσιμου να λειτουργήσει ως αποδέκτης ώστε να μπορέσει η ενόρμηση να προσδεθεί και να δημιουργηθεί ένας νέος δεσμός στα ίχνη του πρωτογενούς. Οι προσπάθειες όμως αυτές κατέληξαν σε επαναλαμβανόμενες αποτυχίες και εμπειρίες απόρριψης. Η διαδρομή προς τη συγκρότηση και επίλυση του οιδιπόδειου σημαδεύτηκε πρώιμα από το βάρος αθροιστικών τραυμάτων και παρέκκλινη της πορείας της. Θα δούμε με ποιο τρόπο, μετά από αρκετή περιπλάνηση, ο αναλυόμενος κατέφυγε στη «λύση» της ομοφυλίας.

Ντένυ Πάνιτς, ψυχολόγος PhD. Διδάσκουσα αναλύτρια της Ελληνικής Ψυχαναλυτικής Εταιρείας (ΕΨΕ) και της Διεθνούς Ψυχαναλυτικής Ένωσης (IPA)

BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Abrevaya, E. & Thomson-Salo, F. (ed) (2015). Homosexualities. Psychogenesis, Polymorphism and Countertransference. Psychoanalysis & Woman Series, IPA. Karnac.

Flanders S., Ladame F., Carlsberg A., Heymann P., Nazirie D. and Panitz D. On the subject of homosexuality: What Freud said. Inter.J Psychoanal (2016) 97:933–950

Freud S (1905). Three essays on the theory of sexuality. SE7.

Freud S (1910a). Leonardo da Vinci and a memory of his childhood. SE 11.

Freud S (1910b). Five lectures on psycho-analysis. SE 11.

Freud S (1912). On the universal tendency to debasement in the sphere of love. SE 11.

Freud S (1914). On narcissism: An introduction. SE 14.

Freud S (1916–17). Introductory lectures on psycho-analysis. SE 16.

Freud S (1920). The psychogenesis of a case of homosexuality in a woman. SE 18.

Freud S (1922). Some neurotic mechanisms in jealousy, paranoia and homosexuality. SE 18.

Freud S (1925a). Some psychical consequences of the anatomical distinctions between the sexes. SE 19.

Freud S (1937). Analysis terminable and interminable. SE23.

Masson JM (1985). The complete letters of Sigmund Freud to Wilhelm Fliess, 1887–1904. Cambridge, MA: Harvard UP.

Perelberg, R. (ed) (2018). *Psychic Bisexuality. A British-French Dialogue*. Routledge, London.

12^ο Συνέδριο
της Ελληνικής Ψυχαναλυτικής Εταιρείας

Ομιλία

Η αμφιφυλία της ψυχαναλυτικής σκηνής

Πάνος Αλούπης

Το κεντρικό ερώτημα που διατρέχει την ομιλία είναι η διάρθρωση και η διασύνδεση που υπάρχει ανάμεσα στο πώς η σεξουαλικότητα, και δη η αμφιφυλία, συμμετέχει στην δόμηση του ψυχαναλυτικού πλαισίου και στο πώς ο ψυχαναλυτής μέσα στο πλαίσιο αυτό την ακούει και την ερμηνεύει.

Ιστορικά, το αναλυτικό πλαίσιο είναι εφεύρεση κι επινόηση της ψυχανάλυσης, δεν υπήρχε πριν το φροϋδικό έργο. Ο Φρόυντ θεωρεί την αμφιφυλία (ή αμφισεξουαλικότητα) ως ιδρυτικό στοιχείο της ψυχικής ζωής. Το άρρεν συνδέθηκε εξ αρχής, μέσω του οιδιπόδειου, με τον φαλλικό χαρακτήρα, ο οποίος προτάθηκε ως κάτι που υπάρχει ή που δεν υπάρχει, με συνέπεια το θήλυ να διατυπώνεται ως αρνητικό πρόσημα απέναντι στον φαλλό. Στη συνέχεια, υπό την επήρεια της θεραπευτικής εξέλιξης και του ακούσματος του έργου συνοδοιπόρων ψυχαναλυτριών (Mac Brunswick, Horney), το προοιδιπόδειο και το πρωτογενές πήραν μια θέση στη φροϋδική θεωρία, όπου το θήλυ και το άρρεν συνδέθηκαν με την ενεργητικότητα και την παθητικότητα της πρωτογενούς διαδικασίας και ταύτισης.

Ταυτόχρονα, σε ένα άλλο επίπεδο, η εφεύρεση της ψυχανάλυσης συμπίπτει με την κλινική υστερικών ασθενών. Η υστερία συνεισέφερε στη δημιουργία μιας ψυχαναλυτικής σκηνής ως ενός εσωτερικού χώρου, στον οποίο η από-φόρτιση και η από-κάλυψη κατέχουν κεντρική λειτουργία. Το θήλυ διαμόρφωσε έτσι ένα χώρο με την φαλλικότητα και τον ευνουχισμό ως πρωταγωνιστικούς φορείς. Μετά το 1915, ο προσδιορισμός του ναρκισσισμού, του μαζοχισμού και της ενορμητικής δυάδας Έρωτα και Θανάτου προσέλκυσαν το ενδιαφέρον στις πρωτογενείς διαδικασίες, με συνέπεια τη σύνδεση του θήλεος με την ασυνείδητη απόρριψη του και του άρρενος με την επιθετικότητα και την καταστροφικότητα.

Η αναλυτική συνεδρία ως μοντέλο πρωταρχικής σκηνής κινείται πιο κοντά στο άκουσμα της δεύτερης τοπικής θεωρίας, με το υπερεγώ να διευθετεί την τριάδα «πλαίσιο-ψυχαναλυτής-ψυχαναλυόμενος». Αντίθετα, ως μοντέλο ονειρικής διαδικασίας βρίσκεται πιο κοντά στην πρώτη τοπική με το προσυνειδητό να διευθετεί την ροή των ψυχικού υλικού μεταξύ συνειδητού κι ασυνειδήτου.

Αν πάρουμε το μοντέλο της πρωταρχικής σκηνής, αυτό που κυριαρχεί είναι η έννοια της απαγόρευσης, που φαντασιώνεται ένα σκηνικό αποπλάνησης. Από τη μια, έχουμε μια σεξουαλικότητα με τον αντρικό και τον γυναικείο χαρακτήρα διαρθρωμένους ποικιλότροπα κι από την άλλη την τριαδικότητα με τα σενάρια συμμετοχής κι αποκλεισμού. Η μεταβιβαστική σχέση βιώνεται έτσι και θεωρητικοποιείται ως σχέση με αιμομικτικές φαντασιώσεις, που μπορούν να οδηγήσουν σε μια πρόθεση αποχής κι από-σεξουαλικοποίησης (σιωπή, αποχή, προσέγγιση μέσα από μια υποτιθέμενη μητρική επανορθωτική φροντίδα). Οι θεωρίες της ενσυναίσθησης και της γενικευμένης αποπλάνησης θα μπορούσαν να ιδωθούν ως δυο αντιθετικοί πόλοι της ίδιας στο βάθος σεξουαλικής αμφίφυλης φαντασίωσης (Winnicott, Kohut, Laplanche).

Στο μοντέλο του ονείρου οι πρωτογενείς ασυνείδητες διαδικασίες και η παλινδρόμηση βρίσκονται στο προσκήνιο. Εδώ η ενεργητικότητα κι η παθητικότητα, ως εκπρόσωποι του άρρενος και του θήλεος, επωμίζονται τον ρόλο των εργαλείων αντίληψης της ψυχαναλυτικής διαδικασίας και της συνειρμικότητας μεταβιβαστικά και αντι-μεταβιβαστικά. Ο αναλυτής παρουσιάζεται ως ο ενεργητικός ερμηνευτής που διακόπτει την ροή της διαδικασίας, με την ερμηνεία ως διάδραση (enactment) μέσα στο αναλυτικό πλαίσιο (Fain). Από την άλλη, το θήλυ και το μητρικό προσεγγίζονται ως υποδοχείς της παλινδρόμησης και ο ψυχαναλυτής ως ο εγγυητής της ικανότητας εμπειρικότητας και μεταλλαγής του αναλυτικού πλαισίου (Winnicott, Bion).

Στον άνθρωπο, ως ψυχικό με λόγο όν, ο κύριος σύμμαχος μπρος στον φόβο της σεξουαλικότητας είναι η σκέψη και η συνακόλουθη παντοδυναμία της. Στην ψυχαναλυτική διεργασία, η σκέψη παράλληλα με την απαγόρευση της δράσης καθιστά το κύριο εργαλείο στη διάθεση του ψυχαναλυτή και του ψυχαναλυόμενου. Είναι ενδιαφέρον ότι ο Φρόυντ επινόησε δίπολα, εγώ/αντικείμενο, έρωσ/θάνατος, που αντανακλούν και εικονογραφούν το εκ των προτέρων δίπολο άρρεν/θήλυ. Η διαφορά τους προκαλεί μια ένταση, όπως και η συνύπαρξη του σώματος με το ψυχικό όργανο

απέναντι στον λόγο και στη γλώσσα. Η ανθρώπινη σκέψη κυοφορεί εξ αρχής την τάση άρνησης κι ακύρωσης της διαφοράς, κάτι που η ψυχανάλυση διατυπώνει μέσα από τους μηχανισμούς της πρωτογενούς διαδικασίας. Από την άλλη, αυτή η άρνηση της διαφοράς και κατά συνέπεια και της σεξουαλικότητας ενέχει τον κίνδυνο να εκφραστεί μέσα από αυτό που δεν θέλει ψυχικά να ακούσει ο κάθε ψυχαναλυτής, και σε τελευταία ανάλυση η ψυχαναλυτική θεωρία και τεχνική. Είμαστε όλοι κάτι, χωρίς να είμαστε κάτι άλλο και έχουμε κάτι χωρίς να έχουμε τα πάντα! Η συνύπαρξη και η συμπληρωματικότητα του άρρενος και του θήλεος, της αμφί-φυλίας μάς το υπενθυμίζει τραγικά.

Οι θεωρητικές αυτές σκέψεις θα συνοδεύονται από κλινικές περιπτώσεις στο πλαίσιο ψυχαναλυτικών συνεδριών.

Βιβλιογραφία

Aloupis P. (2017) Corps de femme, corps du féminin, *Revue française de Psychosomatique*, 1/51, 21-34.

Bion W. (1965) *Transformations*, London, Heinemann.

Bion W. (1970) *Attention and Interpretation*, London, Heinemann.

André J.(1999) L'élément féminin impur, *Débats de Psychanalyse: Clés pour le féminin*, 143-151.

Chasseguet-Smirgel J. et al. (1964) *La sexualité féminine*, Paris, Payot.

Freud S. (1931b) Über die weibliche Sexualität, GW 14 (1948), 517-537.

Horney K. (1926) The flight from womanhood ; The Masculinity Complex in women, as viewed by men and women, *IJP*, 7 :324-339.

Kohut H. (1978) *The search for the Self*, New York, International Universities Press.

Laplanche J. (1987) *Nouveaux fondements pour la psychanalyse. La séduction originaire*, Paris, PUF.

Mack Brunswick R. (1940) The Proedipal Phase of the libido development, *Psychoanalytic Quarterly*, 9: 293-319.

Schneider M. (2004) *Le paradigme féminin*, Paris, éditions Aubier, Flammarion.

Winnicott D.W. (1971) Creativity and its origins in *Playing and Reality*, London, Tavistock, 65-85.

12 ΣΥΝΕΔΡΙΟ

της Ελληνικής Ψυχαναλυτικής Εταιρείας

**ΟΙ ΠΕΡΙΠΕΤΕΙΕΣ ΤΟΥ ΠΕΡΑΣΜΑΤΟΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΜΦΙΣΕΞΟΥΑΛΙΚΗ
ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑ ΣΤΗΝ ΨΥΧΙΚΗ ΑΜΦΙΣΕΞΟΥΑΛΙΚΟΤΗΤΑ. Η ΛΥΣΗ ΤΟΥ
ΟΥΔΕΤΕΡΟΥ ΓΕΝΟΥΣ.**

Βασίλης Δημόπουλος, Ψυχίατρος-Ψυχαναλυτής.

**Διδάσκων αναλυτής της Ελληνικής Ψυχαναλυτικής Εταιρείας. Μέλος της
Ελληνικής Ψυχοσωματικής Εταιρείας.**

Περίληψη

Διακρίνω την αμφισεξουαλική συμπεριφορά, στην οποία το άτομο «κρατάει» και τα δύο φύλα, εμπρός στην αδυναμία του να επιλέξει αντικείμενο –έστω και ομοφυλόφιλο–, από την ψυχική αμφισεξουαλικότητα. Στην συμπεριφορά, η αδυναμία επιλογής, ένδειξη ανεπαρκών εσωτερικεύσεων (δευτερογενών ταυτίσεων), έχει ως αποτέλεσμα την διάψευση της θηλυκής – παθητικής θέσης και την ως εκ τούτου μη δυνατότητα πρόσβασης στον χώρο της επιθυμίας. Ο άλλος, το άλλο φύλο εν προκειμένω, ως αντικείμενο δημιουργίας, εξερεύνησης, αφύπνισης και ικανοποίησης εντέλει της επιθυμίας, δεν είναι διαθέσιμο ως εσωτερικό αντικείμενο. Η διάψευση ως μηχανισμός άμυνας της ανατομικής σεξουαλικής πραγματικότητας μπορεί να οδηγήσει σε σεξουαλικές αποκλίσεις και την ψύχωση, ενώ η διχοτόμηση μπορεί να οδηγήσει το άτομο στην αναζήτηση άμεσης ικανοποίησης περνώντας στην πράξη –αμφισεξουαλική συμπεριφορά.

Η ψυχική αμφισεξουαλικότητα μπορεί να κατανοηθεί ως έχουσα σε κάθε φύλο το άλλο, το οποίο, ως εσωτερικευμένο, το εμπεριέχει και με το οποίο είναι σε μία διαρκή συναλλαγή. Είναι μία φαντασίωση του άλλου φύλου, το οποίο δεν έχουμε στην πραγματικότητα αλλά έχουμε μέσω της φαντασίωσης. Έτσι, το άτομο επιτυγχάνει να παίρνει ικανοποίηση από το

άλλο φύλο που δεν είναι δικό του. Την ίδια, όμως, στιγμή έχει κατακτήσει την διαφοροποίηση, την ενοχή αλλά και κυρίως το πεπερασμένο της ευχαρίστησης, το αδύνατο της ικανοποίησης και των δύο φύλων. Άμυνες όπως η στροφή της ενόρμησης επί εαυτού και η απώθηση επικρατούν.

Η πορεία προς την ψυχική αμφισεξουαλικότητα είναι μία «περιπέτεια», η οποία ξεκινάει από το δίπολο ενεργητικότητα-παθητικότητα, αυτό δηλαδή της περιπέτειας των ενορμήσεων. Η ενόρμηση είναι ενεργητική, ο σκοπός της όμως είναι παθητικός. Η διπλή ανατροπή της ενόρμησης (στροφή επί εαυτού και αντιστροφή) εμπεριέχουν αξεδιάλυτα την ενεργητική και παθητική συνιστώσα. Έτσι, το δίπολο ενεργητικότητα-παθητικότητα γίνεται πρόδρομος ενός άλλου, αυτού του αρσενικού-θηλυκού, το οποίο με την σειρά του οδηγεί σε αυτό που ονομάζουμε ψυχική αμφισεξουαλικότητα. Το δίπολο αρσενικό-θηλυκό μπορεί να οριστεί με όρους βιολογικούς, κοινωνικούς και ψυχικούς, και να ορίζεται επίσης από άλλα δίπολα, όπως: παρουσία-απουσία, ενεργητικότητα-παθητικότητα.

Αν οι ταυτίσεις σε όλα τα επίπεδα –προγεννητικό, γεννητικό, οιδιπόδειο–, αν δηλαδή τα περάσματα από την προοιδιποδειακή μητέρα στην οιδιποδειακή, από την μητέρα ως ανακλιτικό αντικείμενο στην μητέρα-γυναίκα, αν οι πρώτοι οργανωτές (πρωτογενείς φαντασιώσεις) δε δράσουν ως τέτοιοι και με την αντιτραυματική τους λειτουργία, τότε ο δρόμος προς την ψυχική αμφισεξουαλικότητα, την σύγκρουση και την επιθυμία θα μείνει κλειστός. Υπάρχει λύση; Θα έλεγα ναι: η «καταστροφή» της σεξουαλικής επιθυμίας. Η λύση του ουδέτερου γένους, του οποίου η συγγένεια με τον απόλυτο πρωτογενή ναρκισσισμό δεν πρέπει να μας εκπλήσσει. Δεν πρέπει να μας εκπλήσσει επίσης η υποχώρηση της ενορμητικής δραστηριότητας του εγος, την θέση της οποίας μπορεί να καταλάβει το ιδεώδες ή ακόμη περισσότερο η αναζήτηση της ηρεμίας, του τίποτα, όπου η αρχή της αδράνειας και του νιρβάνα αναλαμβάνουν τα ηνία. Θα επιχειρούσα μάλιστα να πω ότι κάποιες από τις αυτοκτονίες έχουν χαρακτηριστικά αναζήτησης της ηρεμίας στην γραμμή που αναπτύσσω.

Ο άντρας τον οποίο θα παρουσιάσω, του οποίου η πορεία-πέραςμα από την αμφισεξουαλική συμπεριφορά στην ψυχική αμφισεξουαλικότητα

διακατεχόταν διαρκώς από το δίλημμα πάντα αν θα περάσει σ' αυτήν ή θα προτιμούσε την λύση του ουδέτερου γένους, δηλαδή να μην αναζητάει ούτε το ένα ούτε το άλλο φύλο. Η δική μου στάση και θέση, πόσο δηλαδή ήμουν διαθέσιμος και δεκτικός στην θηλυκή μεταβίβαση, υποστηρίζω πως έπαιξε σημαντικό ρόλο προς τη μία ή την άλλη έκβαση. Η αρχική (ασυνείδητη εν πολλοίς) αδυναμία μου να μπω στην θηλυκή-παθητική θέση και η βιασύνη μου να ερμηνεύω αυτού του είδους την μεταβίβαση πιστεύω πως τον έκανε να αναρωτηθεί και επί της λύσεως του ουδέτερου γένους.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- C. David, 1992, *La bisexualité psychique*, Payot, Paris.
- S. Freud, 1908, *Hysterical phantasies and their relation to bisexuality*, S.E. IX.
- S. Freud, 1929, *Civilization and its Discontents*, κεφ. IV, S.E. XXI.
- S. Freud, 1937, *Analysis terminable and interminable*, Part VIII, S.E. XXIII.
- A. Green, 2001, *Life narcissism, death narcissism*, σελ. 158-169, Free Ass. Books.